

Παναγιώτης Μαυροειδής

Ο κίνδυνος να μετατραπεί η λεγόμενη «μέρα της γυναίκας» (8 Μάρτη), σε κάποια εύπεπτη πιπεράτη επέτειο ή να νοηματοδοτηθεί σαν μια μέρα της ...Αγίας Βαλεντίνας, είναι κάτι παραπάνω από υπαρκτός και μας αφορά.

Από τις μεγάλες πολυεθνικές, ως τις εταιρείες δημοσίων σχέσεων, από τη CIA έως τα κυρίαρχα μέσα μαζικής «ενημέρωσης», πωλείται τζάμπα ευαισθησία και **άχρωμος αντισεξισμός**. Πάντα φυσικά σε **αντιδιαστολή**, ρητή ή υπόρρητη, του ζητήματος της καθολικής γυναικείας χειραφέτησης, με την κοινωνική και ταξική διάρθρωση της κοινωνίας, την κεντρικότητα της ταξικής πάλης απέναντι στην (τουλάχιστον) διπλή οικονομική και κοινωνική εκμετάλλευση των γυναικών και την πολλαπλή καταπίεσή της και την ανάγκη της ανατροπής της.

Αξίζει τον κόπο να ρίξουμε δύο ματιές πίσω στο χρόνο.

8 Μάρτη του 1909, Σικάγο, ΗΠΑ

15.000 γυναίκες διαδηλώνουν στη Νέα Υόρκη απαιτώντας λιγότερες εργατώρες, καλύτερο μισθό, δικαίωμα ψήφου και να σταματήσουν να απασχολούνται παιδιά σαν εργάτες. Υιοθέτησαν το σύνθημα **“Ψωμί και τριαντάφυλλα”**, με το ψωμί να συμβολίζει την οικονομική ασφάλεια και τα τριαντάφυλλα μια καλύτερη ποιότητα ζωής

23 Φλεβάρη του 1917, Πετρούπολη, Ρωσία

Μεγάλη διαδήλωση γυναικών για τη Διεθνή Ημέρα της Γυναίκας. Μετά το κάλεσμά τους προς τους άντρες εργάτες των γειτονικών εργοστασίων η απεργία μετατρέπεται σε πανεργατική. Κύμα απεργιών και διαδηλώσεων. Το προσοίμιο της μεγάλης οκτωβριανής επανάστασης.

Αυτά ανήκουν στη «δική μας» ιστορία. Που διατρέχει όλες τις εποχές. Της δικής μας τάξης.

Ψωμί ΚΑΙ τριαντάφυλλα. Ζωή χωρίς εκμετάλλευση. **Ζωτική, καθοριστική, αναγκαία η κατάργηση της ταξικής εκμετάλλευσης, αλλά όχι ικανή.** Η συνολική χειραφέτηση, η ομορφιά, το ωραίο, απαιτεί χίλιες γαλλικές και ένα εκατομμύριο ρωσικές επαναστάσεις ακόμη.

Η γυναικεία καταπίεση έχει πολυποίκιλες όψεις και βαθύτατες ιστορικές κοινωνικές ρίζες. Διαφορετικά, δε θα μιλούσαμε για κίνημα για χειραφέτηση των γυναικών αλλά για ...θηλυκούς εργάτες.

Είναι γνωστή η βαθιά μισογύνικη προσέγγιση των φασιστών, των ρατσιστών και κάθε είδους αντιδραστικών ρευμάτων διαχρονικά.

Σε πολλά θρησκευτικά δόγματα η γυναίκα θεωρείται υποδεέστερη και όχι μόνο από άποψη σωματικών και πνευματικών δεξιοτήτων. Το γυναικείο σώμα και η εικόνα του, είναι σχεδόν συνώνυμα της αμαρτίας, ακόμη και της ...βρωμιάς. Η εκδήλωση της σεξουαλικότητας της γυναίκας είναι σχεδόν απόδειξη «ελευθεριότητας ηθών», αν όχι πορνεία, ενώ αυτή του άντρα απόδειξη σωστού και επαρκούς «ανδρισμού» με αυταπόδεικτη θετική σημασία. Η χριστιανική ορθόδοξη εκκλησία θεωρεί κάθε ερωτική σχέση εκτός έγγαμης σχέσης, πορνεία. Με ποια αιτιολόγηση; Ακριβώς, επειδή μια τέτοια σχέση, θεωρείται πως έχει στόχο την απόλαυση!

Αν ήταν μόνο αυτά καλά θα ήταν. Η πραγματικότητα μας λέει ότι στην εργασία, στις σχέσεις, στο σπίτι, στην οικογένεια, στην καθημερινή γλώσσα και συμπεριφορά, στα ανέκδοτα, στην τηλεοπτική εικόνα, ακόμα και εντός των οργανώσεων και συλλογικοτήτων της αριστεράς και του εργατικού κινήματος, η γυναίκα τοποθετείται τελικά σε δεύτερη θέση.

Προσωπικά θυμάμαι τη γιαγιά μου ως μια πανέμορφη γυναίκα. Ήταν ένα κορίτσι από τα 11 συνολικά που επέζησαν, από τις 22 γέννες που έκανε η μητέρα της. Η ίδια, γέννησε 11 παιδιά, για να επιζήσουν 7. Εξ αυτών και η μητέρα μου, που αν και τη γνώρισα μόνο ως νέα, μιας και πέθανε στα 43 της χρόνια, δεν μπορώ να τη θυμηθώ χωρίς «μπαρέζα» ή «φακιόλι». Πρόκειται για γυναικεία μαντήλια, μπροστά στα οποία αυτά που είδα πέρυσι να φορούν οι γυναίκες στην Τεχεράνη, πρέπει να θεωρηθούν τουλάχιστον ..πορνογραφικής κοπής.

Τι μας προσφέρει ωστόσο η επισήμανση ότι η γυναικεία χειραφέτηση προϋποθέτει αλλά

καθόλου δεν ταυτίζεται με την ανατροπή της ταξικής καπιταλιστικής εκμετάλλευσης;

Υπάρχουν δύο τρόποι να προσεγγίσει κανείς αυτό το θέμα.

Ας παρακολουθήσουμε την **πρώτη οπτική γωνία** εξέτασης του ζητήματος:

Στην ταινία «**Μάντερλεϊ**» του Λαρς φον Τρίερ παρακολουθούμε μια δυναμική γυναίκα την Γκρέις, η οποία το 1933 φτάνει στο Μάντερλεϊ, μια φυτεία της Αλαμπάμα του αμερικανικού Νότου, όπου 70 χρόνια μετά τον εμφύλιο πόλεμο οι μαύροι εξακολουθούν να αντιμετωπίζονται ως σκλάβοι. Η Γκρέις, είναι «ελευθερώτρια» και αφεντικό μαζί. Ενάντια στις αντιρρήσεις και των ίδιων των σκλάβων να «απελευθερωθούν», στο τέλος επιλέγει το μαστίγιο. Και όμως ταυτόχρονα, υπάρχει μια ερωτική στιγμή με ένα μαύρο άντρα σκλάβο, όπου στο πλαίσιο της, είναι αυτός που της φέρεται εξαιρετικά βίαια και αυτή είναι ταπεινωμένη. Ο υπαινιγμός είναι σαφής: Άλλο η οικονομική, πολιτική θεσμισμένη εξουσία και καταπίεση και άλλο η σχέση των φύλων, όπου ακόμη και σε αυτή την περίπτωση ο άντρας είναι το αφεντικό. Συνεπώς και η αστή γυναίκα, ως γυναίκα, είναι κατά βάση θύμα καταπίεσης. Η διαχωριστική γραμμή εν τέλει βρίσκεται ανάμεσα στα δύο φύλα. Πρόκειται για τη φιλελεύθερη αστική προσέγγιση που αναπτύσσεται είτε σε παραδοσιακή είτε σε μεταμοντέρνα εκδοχή.

Τη δεύτερη οπτική για το ζήτημα, μας τη δίνει η Παλαιστίνια επαναστάτρια **Λέιλα Χαλεντ** με τα δικά της υπέροχα λόγια:

«Το καλοκαίρι του 1962 ήρθα ξανά αντιμέτωπη με το πρόβλημα να είμαι Παλαιστίνια γυναίκα. Οι αδερφές μου στην Δύση μιλούν για δύο είδη καταπίεσης: την ταξική και την σεξουαλική. Εγώ είχα να αντιμετωπίσω **τέσσερα** είδη: εθνική, κοινωνική (το βάρος της παράδοσης και των εθίμων), ταξική και σεξουαλική. Ήμουν ιδιαίτερα επιρρεπής στην καταπίεση επειδή ήμουν γυναίκα».

Και η Λέιλα πήρε τα όπλα για να παλέψει ενάντια στον ιμπεριαλισμό, ονειρεμένη να ελευθερωθεί από κάθε καταπίεση. Πρόκειται για τη μαχόμενη, εργατική, επαναστατική προσέγγιση.

Να λοιπόν που τα μάτια που κοιτάζουν το ίδιο πρόβλημα, δεν βλέπουν τις ίδιες όψεις του. Πιο σωστά, ακόμη και αν βλέπουν τις ίδιες και πολλαπλές όψεις ενός σύνθετου ζητήματος, έχοντας διαφορετικά ταξικά συμφέροντα και αφετηρίες, στέκονται με διαφορετικό τρόπο απέναντι στην **αλληλοσυσχέτιση** των διαφορετικών όψεων. Έχουν διαφορετική

τοποθέτηση για το τι αποτελεί αιτία και τι αιτιατό. Και εδώ βρίσκεται όλη η ουσία στο κίνημα για τη γυναικεία χειραφέτηση από κάθε καταπίεση. Η απλή παράθεση των μορφών καταπίεσης, όσο και αν φαντάζει «πληθυντική» και άκρατα ενωτική, χωρίς την ταξική αφετηρία, είναι τελικά πουκάμισο αδειανό

Το επιχείρημα σχεδόν τετριμμένο και επαναλαμβανόμενο: «Εσείς οι κομμουνιστές παλαιάς κοπής ανάγετε τα πάντα στη βασική αντίθεση κεφαλαίου και εργασίας, ενώ τα κοινωνικά θέματα είναι πολυπαραμετρικά. Εσείς φορτώνετε τα πάντα όλα σε μια επαναστατική αντικαπιταλιστική ονειρώξη, εμείς θα κάνουμε ότι μπορούμε σήμερα, ενώνοντας στη βάση των χωριστών αυτών παραμέτρων».

Αυτό δεν αφορά, μόνο την προσέγγιση του γυναικείου κινήματος. Ας θυμηθούμε για παράδειγμα το σύνθημα «Εκτός από τον ιμπεριαλισμό υπάρχει και η μοναξιά».

Καθόλου πρωτότυπα και καθόλου αθώα επιχειρήματα. Επίσης πρόκειται για δυνατά επιχειρήματα, καθώς πιάνουν υπαρκτές πλευρές, εντοπίζουν τραγικά κενά, για να υπονομεύσουν ωστόσο το κεντρικό διακύβευμα μιας αριστερής εργατικής αντίληψης και αντικαπιταλιστικής πάλης.

Στην ουσία τους, οι οπαδοί τους δεν κόπτονται να υπογραμμίσουν ότι **δεν αρκεί** η άρση της ταξικής εκμετάλλευσης ώστε να υπάρξει χειραφετητική απάντηση σε πλήθος κομβικών θεμάτων όπως ο χαρακτήρας της εργασίας, η δημοκρατία, οι θεσμοί της οικογένειας ή του σχολείου, το εθνικό, η εξάντληση των φυσικών πόρων, η γυναικεία χειραφέτηση, των ερωτικών σχέσεων και άλλα.

Αντίθετα, μέσω μιας μηχανιστικής ασύνδετης παράθεσης των πάντων, απαξιώνουν την **καθοριστικότητα της ταξικής εκμεταλλευτικής σχέσης** στον καπιταλισμό και την ανάγκη διαμόρφωσης υποκειμένου επαναστατικής ανατροπής της. Αντί για αυτό, βλέπουν μόνο «**ταυτότητες**» και ετερόμορφο «**γαλαξία**» αυτών. Στο πλαίσιο αυτό, στις ΗΠΑ, δεν ήταν δύσκολο να βρεθούν πλείστες δυνάμεις πίσω από την Κλίντον, απλά και μόνο επειδή σήκωσε δημαγωγικά και ψηφοθηρικά τα δικαιώματα των γυναικών ή των ομοφυλόφιλων πολιτών.

Φυσικά, βρίσκουν και τα κάνουν. Διότι στις κύριες τάσεις της κομμουνιστικής αριστεράς, η υπεράσπιση της «βασικής αντίθεσης», συχνά συνιστά «θάνατο με τιμές» αυτής της προσέγγισης. Το σχήμα είναι περίπου γνωστό: Υπάρχει η «βασική αντίθεση», η εκάστοτε «κυρίαρχη» και βέβαια οι «δευτερεύουσες». Συνήθως ως «κυρίαρχη» και «ώριμη» προς

επίλυση ορίζεται μια εκδήλωση της βασικής αντίθεσης (πχ εθνικό ζήτημα), σε αποσύνδεση από αυτήν. Ως δε «δευτερεύουσες» θεωρούνται συχνά σημαντικές πλευρές που δίνουν συγκεκριμένη υπόσταση στη βασική αντίθεση. Στην πραγματικότητα, μέσα στην σχετική αυτοτέλειά τους, αυτές οι λεγόμενες «δευτερεύουσες» ή «παράγωγες» αντιθέσεις, αποτελούν είτε **εκδηλώσεις**, αποτυπώματα, εκφάνσεις της ταξικής εκμεταλλευτικής λειτουργίας στον καπιταλισμό και της γενικής εμπορευματοποίησης των πάντων που αυτός σηματοδοτεί, είτε **αποδείξεις επιβίωσης ή/και αναγέννησης** της βασικής εκμεταλλευτικής σχέσης εκεί που τυπικά μόνο είχε καταργηθεί, όπως για παράδειγμα στην ΕΣΣΔ ή άλλες χώρες του «υπαρκτού σοσιαλισμού».

Έχει σημασία αυτή η συζήτηση. Και δεν την έχουμε ανοίξει....